

BIBLIJA LJUBEZNI

Z vseh bukev in lip bom prepisal zaljubljena znamenja,
odšel bom na prodne obale po davne intimne izpovedi,
prebrskal bom samega sebe do zadnje neznatne podrobnosti
in skrbno kot znanstvenik zbral vse pod zemljo zasute besede,
da si sestavil bom knjigo za branje po poti
v obljubljeno in zamujeno pokrajino radosti,
saj zdaj, ko počasi pomró mi vse stare utvare
in bodo kot strici devični ostali pri hiši
samo še brbljavi spomini, zagledani vsak dan bolj vase,
bom hodil tja vedno pogosteje... vedno pogosteje.

BOGOVI SO TRUDNI

Vitomil Zupan

Dobil sem petnajst dni zapora nepogojno, nisem se pritožil, pač pa sem prosil, naj me prevzamejo čimprej. Potem bo poletje. Zdelo se mi je — po naključju, ki spremlja človeška pota, in po usodnosti našega čustvovanja — da je ta zapor nujen slučaj in slučajna nujnost. Mislim, da bo jutri prišlo po moji poti še veliko ljudi v to hišo. Pričakoval jih bom.

Dva dni sem bil v zaporu razkrojen in živčen. Tretji dan sem občutil blagodejnost enoličnega reda in čiste enakosti ljudi. Pomislite, po dolgih letih nisem imel nobene skrbi, in zahotelo se mi je dela. Tistega navadnega, rednega, dnevnega dela. In ker mi dela ne dajo, sem se odločil, da zapišem dogodke zadnjih mesecev in neka svoja opazovanja. Zase. Da se uredim. To pisanje bom vzel kot pravo delo. Sam sebi se zaklinjam, da bom skušal biti pri tem čimbolj opisen. Da bom skušal podati dogodke, stvari in ljudi, kakor so bili. Da se ne bom pustil preveč zanesti jezi, razočaranju, domišljiji, žalosti in razmišljanju.

Na kratko moram najprej poizkusiti sebi orisati sebe. Pišem se Mihael Berk. Rojen sem v eni izmed hišic na robu Ljubljane, ob cesti proti Vrhniki. Oče je delal v opekarni, mati doma, ker nas je bilo pet otrok. Oba sta umrla v tisti vroči pomladi leta 1945. Oba od kapi. Tudi jaz imam slabo srce. Študiral sem germanistiko, preživel sem se z inštrukcijami in kartami, ki sem jih redno igral v nekdanji kavarni »Prešeren« za Prešernovim spomenikom. Zmeraj sem bil zmes

stvarnosti in umišljenosti. Zaradi vojne in nedoslednosti v sebi nisem dokončal fakultete, postal sem vse od kulturnega urednika preko korektorja do prevajalca. Nekdaj sem vzdigoval uteži in bil ponosen na svojo telesno moč in krepko postavo. Pil nisem veliko, kadar pa sem, sem bil sprva veseljaški, potem pa sem se nagibal k nasilnosti. To ljudem ni bilo prijetno pri mojih petindevetdesetih kilah in višini meter in oseminsedemdeset. Bil sem znan kot nekakšen medved. Moje slabo srce, ki sem ga podedoval po starših, mi v partizanih ni prišlo prav. V hosto sem šel po kapitulaciji Italije, dva moja brata sta že bila tam, eden je padel, drugi preživel, ta je živel po vojni pri meni kot podnajemnik. Leta oseminštirideset ga je pobrala srčna kap in to bo verjetno tudi moja usoda. Po njem sem podedoval nekaj obleke, ki mi je bila premajhna, partizansko pištolo tipa FN in denar, ki ga je zbiral za nakup pohištva. Nameraval se je namreč oženiti. Nekaj mesecev zatem, ko sem prišel v partizane, me je v ofenzivi izdalo srce, zajeli so me beli, pri katerih je bil tudi neki moj nekdanji sošolec — in to mi je rešilo življenje. Ne bom sicer opisoval — vsaj zdaj ne — kako so ravnali z menoj, predali so me Nemcem in po nekaj zanimivih mesecih različnih zaporov in masaž sem v nihanju med življenjem in smrtjo prispel v Dachau, od koder sem se vrnil v začetku junija 1945. Bolj na kratko teh reči menda ni mogoče povedati. Oženil sem se kmalu po vojni. Moja žena je lansko leto umrla za prezgodnjim rakom. Zapustila mi je hčer, ki sva jo krstila po meni za Mihaelo, rekla pa sva ji Ela, Elica. Zdaj je stara petnajst let; čedno, vitko dekle. Sprva je bila zelo dobra dijakinja, zadnje čase pa je v šoli nerazumljivo popustila. Stanujeva v trisobnem stanovanju s kabinetom. Ena soba je moja, Ela spi v kabinetu ob kuhinji, dve sobi pa oddajam. V bivši bratovi sobi stanuje že dolgo glasbenik, ki hodi domov po polnoči, zjutraj pa sploh ne vemo, kdaj odhaja, vidimo se večidel samo okoli prvega. Ženino sobo pa sem oddal priletnemu trgovskemu zastopniku, ki je več na potovanju kakor v Ljubljani. Z Elo se že vse od ženine smrti hraniva v isti gostilni, samo zajtrk in včasih večerjo si napraviva doma. Torej miren dom brez presenečenj. Pred Milenino smrtjo smo bili pač rodbina, kakršnih je veliko. Ona je imela bolečine v trebuhu, jaz sem delal pozno v noč, Ela se je šolala. Oba z ženo sva skrbela za našo Elico, medsebojne težave pa sva izpuščala iz pogovora, kolikor sva mogla. Vsak mesec sem se dvakrat ali trikrat zakrokal, potem sem imel hudega mačka, naposled sem se zagrizel v delo. Tisti del mene, ki se je kot študent preživljal z inštrukcijami, je bil dober mož in oče. Tisti del mene, ki je nekdanj igral hazardne igre, pa je tu pa tam predrl oklep urejenosti. Ta del je namreč nekdanj

pretil, da bo napravil iz mene pustolovca. Pred tem me je reševala srčna napaka. Kot germanist sem se naučil nemško in angleško. Bral sem napete romane. In to zmeraj pusti kakšno sled v značaju človeka. Resničnost je terjala eno, umišljenost je koprnela za nečim drugim. Milena je bilo zelo lepo dekle in najin zakon je vzklik iz ljubezni in strasti. Ko so se pa pri njej začele pojavljati bolečine v želodcu in drobu, je strast upadala, ljubezen pa je prehajala v tovarištvo. Ona je vedela, da včasih, v njej tako tujih nočeh, skočim čez zakonski plot — a nikoli mi ni rekla besede. Ko je tiho — a v hudih mukah — umrla, se je nekaj preklalo v meni, kakor da je umrl tudi kos mene. Padel sem v mrtvilo. Kar sedel sem in gledal predse. Tisti čas me je zelo zblížal s hčerjo. Zнала me je pravi čas pobožati po laseh, me s tihim, obzirnim glasom — a polnim razumevanja in pripadnosti — vprašati kakšno majhno, pomembno stvar. Prosila me je, naj ji pomagam pri kakem prostem spisu. Hranila me je. Spravila me je na sprehod. Nenadoma me je na Gradu, ko sem se nasmehnil neki njeni opazki, objela in poljubila na lice. Ona, ki ni bila nikdar vneta za domača dela, je pospravljala, snažila čevlje in mrmraje prepevala predse. Dala mi je brati revijo, me opozorila na članek o mladinski problematiki. Moral sem brati in se potem pogovarjati z njo. Zakaj ima mladina na vseh petih zemljinah temne vzore. Kakšne temne vzore? Smehljaj sem se. Samo da naša Ela nima temnih vzorov. Peljala me je v kino. Bitniki in nonkonformistična dekleta. Vsaka mladina ima v nekem obdobju temne vzore. Zato so Amerikanci prepovedali filme o gangsterjih kot junakih. Tudi mi smo brali Sanina, pa Junaka našega časa, kasneje kavbojke Maxa Branda in Baxterja Owena. Pa Tarzana. A to niso temni vzori. To so morda nonkonformistični vzori. Od kod Ela vse to ve? Tudi mi smo popivali, se pretepali, zasledovali dekleta, se izražali omalovažujoče o vseh rečeh v oltarjih. Že. A zdaj je doba blue-jeans, beatnikov, huliganov, blousons noirs, tunojadcev, črnih mačk, rdečih psov, zelenih psov, eksistencialistov, angelov z umazanimi obrazi. Doba prevrednotenj, sem pripomnil. Spominjal sem se svojih medvedjih junačenj. Naših krokarskih domislekov. Objestnih šal. Sicer pa Ela ne ve, da sem še zdaj prav čuden, kadar me v pijani noči obide umišljenost. Klicala me je v življenje nazaj, klicala in priklicala. Tudi čas je storil svoje. Bilo je prav smešno. Ela mi je pripovedovala o sošolcih, ki že kradejo avtomobile, repetenti. To me je presenetilo, a vesel sem bil, da mi zaupa. Smešno je bilo, da je ona govorila kot zrel, moder človek, jaz pa kot vse razumevajoč, hladnokrven bitnik. Skoraj šaljivo sem ji razčlenjeval tisto na videz uničevalno v mladem človeku, tisto, kar se v neki dobi preobrne v ustvarjalno. Preobi-

lica moči in življenjskega zanosa — in potem eksplozija. Včasih me je gledala prav začudeno. Kakor da se sam prištevam k vsem tem mladim ljudem vsega sveta ali kakor da sem njihov odvetnik. A mislil sem si: moja Ela tako ne bo nikoli kradla avtomobilov. Mi pa smo nosili klopi v parku v ribnik, delali smo škodo — pa smo vendar postali ljudje. Bolj me je zaskrbelo, ko mi je povedala, da se ji posmehujejo, ker še nima fanta. A rekel sem si: njena zaupljivost do mene kaže njeno trdnost. Zmeraj mi je pripovedovala samo o sošolkah in prijateljicah, ali pa o šalah, ki jih zbijajo njeni sošolci, ki že pijejo in kadijo. Zgodaj res — a spregovoril sem samo o zdravju. Ela se je razvijala, da jo je bilo veselje gledati. Nenadoma sem se ujel, da spadam med očete, ki so ponosni na rast svojih hčera. Z rastjo pa je seveda prišlo zanimanje za modo. Naenkrat mi mogla več »v teh čevljih« v šolo. Zakaj ne, za boga? Saj so čedni, trdni čevlji! Že, a predpotopne oblike. Takih čevljev nihče več ne nosi. Vsi bi se mi smejali. Smejali? Kako to — smejali? In vsi v šoli imajo že zapestne ure, samo Ela ne. Smejejo se ji. Spet se smejejo? Sicer so pa ure po štiri, pet tisoč. S tako ne sme priti v šolo. Smejali bi se ji. S kakšno pa? Z dobro uro. Koliko stane taka ura? A, osemnajst, dvajset, petindvajset tisoč. A vsi imajo take ure? Imajo. Hm, to so pa bogati starši. Pa mamine nogavice imajo črto. Zdaj črte ne sme biti. Smejali bi se. Pa mamin plašč ni dober. Ta moda je mimo. Vsi bi rekli: a si mamu slekla? In bi se smejali. Kaj? Po revoluciji se bogatejši smejejo revnejšim? Tega še nekdaj ni bilo. Ja, zdaj pa je. Zdaj se smejejo. Godrnjal sem in popuščal, kaj sem pa hotel. Zaklel sem se pa, da dam v časopise članek z naslovom: Po revoluciji se bogatejši smejejo revnejšim. Neka njena sošolka ima po dvesto din na dan za drobne potrebe. Neki sošolec ima po dve škatli cigaret od mame in po tristo din od očeta na dan. Drugi ima vespo. Dekleta imajo kožuhe. Plesne toalete. Pa vse priprave za make up. Dva že vozita očetov avtomobil. Ta gre v Italijo na počitnice. Oni vodi svojo družbo v očetov vikend in zadnjič so štirje popili petnajst litrov vina. Glej no. Kaj pa so njihovi starši? Obrtnik, funkcionar, inženir. Kipar. Nekaj višjega v trgovini. Solatarica. In se smejejo. Ja, Špela je imela pet tisoč s seboj na izletu, jaz pa tistih par kovačev. Sem jedla sendvič, pa so se mi smejali. Večinoma imajo uvožene reči. A uvožene? Če ni uvoženo — se pa smejejo? Vsak vpraša: po čem je bilo pa tole blago? In vedo za vse cene. Ni jih mogoče preslepiti. Potem pa se smejejo.

Oblekel sem jo, kolikor sem mogel. Za na izlet sem ji dal dva tisoč. Poljubila me je na lice. Vest me je pekla, ker sem prejšnji teden zalumpal skoraj štiri tisoč. Dal sem ji za frizerja. Pa za lepotila. Kaj

hočem, sprijazniti se je treba s tem, da dorašča. Oziroma, saj je videti, kakor da bi imela že sedemnajst ali osemnajst let. Vzporedno z njeno rastjo in razcvetanjem sem opazil, da se čedalje manj pogovarja z mano. Da izostaja. Seveda mi je povedala, da je bila pri prijateljici, pa v kinu. Moral sem ji kupiti plesno obleko. Stala me je še enkrat več od vsote, ki sem se jo bil odločil plačati. A bila je tako srečna. In res nenavadno lepa. A tudi tuja, naenkrat tuja. Ko je odhajala, me je nekaj prizadelo. Ljubosumni oče, sem se zbodel. Ob konferenci je prinesla dva cvetka. Prvič v življenju. Kaj pa to? Prav dobro mi je znala razložiti usodno zapovrstje naključij, ki so pripeljala do obeh slabih ocen. Matematika, seveda, in fizika. Tudi sam nisem bil nikoli dober matematik. Pa dovolj o tem.

Ko premišljam, kje se je začela grozota, se moram ustaviti pri nekem dnevu v deževni jeseni. Tista deževna, meglena, pusta ljubljanska jesen. Ela je imela pri špeli čaj ob petih. Oblekla je plesno obleko, nalepotičila se je, me poljubila mimogrede, in šla. Prevajal sem sodoben ameriški roman, v katerem mrgoli kočljivosti. Zagledal sem se v okno. Dežni pršič. Tihota sobe. Razbičana domišljija od dogodkov v romanu — privid nekega surovega posilstva. Tihota sivega popoldneva v hiši, ki je kakor izumrla. In podoba Ele, ki vsa žareča odhaja skozi vrata. Kam? Čuden strah me je prevzel. Nekaj se vendar dogaja — in jaz ne vem, kaj. Vstal sem, moral sem vstati. Oblekel sem se in odšel iz hiše. Ustavil sem se na pločniku pred vežnimi vrati. Ljudje so hiteli mimo. Avtomobil s skoraj neslišnim strojem. Šel sem ob hišah. Tisti roman je hodil za mano — tega sem se zavedal, ko sem v neki veži ošvrknil s pogledom žensko, ki je dvignila krilo in si popravljala nogavico. Tisti blesk napetega mesa nad nogavico. Samo hip. A hip, ki je zadrgetal v meni. Torej nisem še pozabil vsega tega. Torej taki dnevi še niso umrli. Oklep je počil. Zavil sem v točilnico in si naročil encijan. Nekaj grenkega, hudega, odvratnega. Hudo na hudo. Pil sem in gledal v vrata. Vstopali so moški in ženske, same sence iz dežja. Zdaj bi morala vstopiti neka čudna ženska, tista Ann iz romana, tista dolgolaska, ki je šofirala v plašču iz leopardovega krzna, oblečenem na golo. Kič. Priprl sem oči. Zdaj vstopa, prihaja proti meni... Tedaj mi je nekdo položil roko na ramo. Režiser Amon, nekdanji prijatelj, s katerim se že dolgo nisva videla. Sam? Kaj piješ? Encijan. Dva encijana. Potem sva šla v kavarno, od tod v restavracijo. Pečenice z zeljem. Pila sva črno vino. Po encijanu nama je stopalo v glavo. Govorila sva čedalje več, čedalje bolj razvneto. Kako dobro, da sem ga srečal. Sprostil sem se, se razgovoril, pripovedoval sem mu zgodbo romana, ki ga prevajam. Opisal sem mu razvratnico Ann. Zamolklo se je smejal, na

oči pa mu je legla rahla meglica. S hripavim glasom mi je na pol šepetaje pripovedoval o svoji ljubezenski dogodivščini pred nekaj dnevi. Kič. Lica so mu rdela od razvnetosti. Kakšno telo, kakšne noge, posebno noge. Tista ženska, ki si popravlja nogavico v veži. Med naju je legla plast gostega zraka, z nekakimi vznemirljivimi vonji, šumi, podobami. Prijela me je rahla slabost. Srce. Slabost v želodcu. Vesel sem bil, da je imel vajo v gledališču. Ostal sem sam. Potem sem odšel na cesto. Hodil sem ob hišah, v ušesih mi je brnela enolična melodija klavirja. Stopil sem v gostilno in ob točilni mizi zvrnil slivovko. Od tega pa mi ni bilo bolje. Prav pravijo, da je treba pri alkoholizmu odkriti vzroke. Da ni bilo nekih preganjavnih prikazni, bi lahko popil kavo, prebral tuje časopise in se odpravil domov na delo, s katerim sem tako in tako v zaostanku. Šel sem po ulici in vse luči so imele čedalje večje obsvite v vseh mavričnih barvah. Klavir v mojih ušesih pa je igral hitreje in hitreje. Nekaj bi bilo treba storiti. Nekam bi bilo treba oditi. Za nekaj bi se bilo treba odločiti. A nič ne bom mogel storiti, nikamor ne bom odšel, nič se ne bom odločil. Nekoga bi bilo treba srečati. Ali celo poiskati. Že sem nameril korak čez cesto — šel bom tja. Morda je še voljna, da me vidi. Morda se še spomni tiste noči izpred let. Telefoniral ji bom. A ne vem številke. Ne spominjam se njenega priimka. Ne grem. Ni je doma. Če pa je, je pri njej družba. Ali pa en sam moški. Ne grem. Stal sem sredi ulice.

Tedaj sem zagledal elegantno dekle, ki mi je mahalo, se veselo smejalo in me klicalo. Očka. Očka.

Prijela me je pod pazduho, odvedla me je na pločnik. Tam je bilo še neko dekle, ki se je ravnokar poslavljalo od dveh fantov. Fanta sta odšla, Ela pa me je predstavila svoji prijateljici. To je Senja, očka. Veš, da sva popili tri vermute. Čisto sva pijani. Tako sem vesela, da sem te srečala. Mislila sem iti domov, zdaj pa ne gremo. Kajne, da gremo še kam, očka? V tem me je Senja prijela pod drugo pazduho in rekla smeje se: Seveda gremo. V kavarno? Ne, tam je dolgčas. Raje k Turistu. Kako pa veš, kako je tam? Bila sem s Špelco. Tam je najbolj fina postrežba. Ti ne veš, kako lušno je bilo danes pri Špelci. Plesali smo, da se je vse treslo. In kako smo kričali. Od spodaj so prišli dvakrat zvonit. Pa je zdaj hiša še cela? sem rekel. Cela, ampak najbrž malo razpokana. Nova stavba. V kopalnici imajo poplavo. Bosi smo hodili na stranišče. Potem pa prihodnjič vzemi bikini s sabo, sem pripomnil. Senja se je smejala. To sploh ni slaba ideja, je rekla. Ko smo vstopili pri Turistu, je vzkliknila: Madonca, Ela, je tvoj foter fejš. Jaz sem tako sita teh važičev. Gledala me je nepremično v oči. Take

velike, zelenkaste oči, mačje. Ko sem ji pomagal sleči plašč, sem videl, da ima vitko, visoko postavo, le prsi in boke ima močnejše. Sedli smo. Ela je kar naprej čebljala. Senja pa se je nasmihala, tu pa tam kaj pripomnila in mi od časa do časa pogledala ostro, resno, naravnost v oči. Krilo je imela nad koleni. Opazila je, da sem to videl. Bilo ji je všeč. Ti, da mi ne boš zmešala očeta, je iznenada rekla Ela, in že smo se smejali. Začel sem se pogovarjati z Elo, prizadeval sem si, da bi Senje skoraj ne pogledal. Spogledljiva je. Ali je to dobra družba za Elo? Natanko ve, kakšne oči ima, ve, da ima lepa kolena, ve, kako se je treba izprstiti. Lahko bi jo zasovražil. Ona pa je nalašč izzivala. Povedala je šalo z neko zelo kočljivo besedo. Pogledal sem jo z namršenim obrazom. To vam pa ni pristajalo, Senja, sem rekel smrtno resno. Ona pa je izbočila prsi in mi odgovorila: Štos je pa le. Ela se je smejala. To šalo je povedala Špelca. Saj očka ni tako hud, kakor se zdaj dela, Senja. Vzgaja naju, je z narejeno žalostjo pripomnila Senja. Zaradi nemira, ki me je obhajal, sem neprestano kadil, in tudi pil sem hitreje kakor po navadi. Besede so šumele. Ela mi je ostajala v daljni meglici. Senja pa je s svojim telesom poplesovala čedalje bliže. Plačal sem in šele tedaj sem se zavedel, da je Senja popila tri vermute. Čeprav sta ugovarjali, smo odšli. Pojdimo še k nam na kavo, očka. Od kdaj pa ti piješ kavo, Ela? O, že nekaj časa. Kaj pa češ naročiti v slaščičarni? Delo imam še, sem se branil. Ela pa: bova pa medve še malo poklepetali v kuhinji. Po poti sem opazil, da sem se ga kar lepo nalezel. Pa tudi Senja. Ela je bila kakor razposajen otrok. Senja me je enostavno začela tikati. Potegnila naju je v teku čez ulico in kazala neko obleko v izložbi. Veš, tákole boš kupil Eli. Kajne, da boš? Ne bodi filister, za to je še čas. Nikar ne misli, da ne vem, kako krvav si pod kožo. Seveda, avtoriteta ne sme trpeti. Zmeraj sem si želela, da bi imela moža, ki bi bil veliko starejši od mene, velik in bogat. Malo siv in eleganten. Nikar ne filozofiraj. To ti ne paše. A imaš še kaj za piti doma? Kdo pa je rekel, da sem pijana? Pijan je tisti, ki obleži. Mene imajo povsod radi, ker nimam dlake na jeziku. Pa tudi zmerjam ne in blesava sem ravno prav. Eni jemljejo življenje tako resno, da splesnijo, preden pridejo k pameti. Jaz ga flegma biksam ravno toliko, kolikor je prav. A ni perfektna, je rekla Ela. Senja pa je poplesovala po pločniku pred nama. Za in proti se je bilo v meni, proti pa se je čedalje bolj utapljal v valu večera. Jaz imam rada vse, kar je malo narobe, je vzkliknila Senja pred vhodom v hišo, kjer stanujem. Ne vem, s kakšno zvezo mi je pri tem snela klobuk in me zgrabila za lase, pa takoj popustila in me mehko pobožala. Čutil sem njene nohte, za tem pa mačjo mehko. Vstopili smo. Najprej sem odšel v sobo.

Ko sem stopil v kuhinjo, je Ela kuhala kavo, Senja pa je z visoko dvignjenim krilom — kakor to delajo majhne deklice — sedela na zabojčku za kurivo, vendar to ni bila majhna deklica. Zaradi boleznj je v ljudski šoli izgubila dve leti. Zdaj je najstarejša v razredu. Ela je prinesla radio. Zaplesali sta. Z navidezno mirnostjo, za katero je bilo čutiti drget skrite življenjske strasti. Bili sta zelo lepi. Potem je bila kuhana kava.

Potem sta mi skupaj pripravili posteljo in Senja je s šalo položila pižamo na odejo tako, da ji je prekrizala roke. Oče je na pol svetnik. Potem se je spustila v liste mojega prevoda. Priskočil sem. A že je imela list v rokah, odskočila je z njim, mimogrede prebrala stavek — se zasmejala, zbežala okoli mize, spet prebrala na ves glas. In to ravno tak stavek. A, tole je pa v redu, je vzkliknila. To je pa še bolj močno kakor tisti Špelin vic. Zaman sem jo lovil. Ko se mi je dala ujeti, je držala list daleč od sebe, tako da sem jo moral objeti, če sem ji hotel list vzeti. Kričala je od razigranosti. A ti tega nikoli ne bereš, Ela? Sem mislila, da so same resne reči, ker se očka tako resno drži, ko jih prevaja. Jaz ne grem domov. Ela. Bom spala pri tebi. A veš, kako daleč je do mene.

Ko smo se poslovili, sem se brž spravil v posteljo. Vzel sem revijo, bral sem. Prekleta puščoba nedorečenih polresnic. Pa tudi pol moje zavesti je bilo drugje. Čez čas sem ugasil luč. Čutil sem, da dolgo ne bom zaspal. Tedaj so se tiho odprla vrata. Koraki bosih nog. Luč na nočni omarici se je prižgala. Senja. V Elini spalni srajci je sedla na posteljo, resna, prežeča, zagledala se mi je v oči. Molčala sva. Roke sem držal mirno na prsih. Sklonila se je počasi in me ugriznila v noht na mezincu, počasi je stiskala zobe, do bolečine, čakala je, da se zganem, a zdržal sem. Popustila je, se zravnala. Telo se ji je jasno odražalo izpod srajce. Utrip srca sem čutil v grlu. Bedak, je rekla šepetaje. Poberi se, sem siknil — a ona je vedela, da ne bom zdržal. Čutila me je. Bila je izvedena. Počasi sem se dvigal na komolce. Gledala me je z nasmeškom, ki je bil mešanica posmeha in bolečine, čedalje bolj spačen je bil.

Pustimo to za zdaj, kajti v čudnih okoliščinah se bom moral vrniti v ta trenutek. Že prehajam na dogodke, ki so me privedli v ta zapor. Kakšen mesec zatem sem prišel domov okoli polnoči. Redkokdaj pogledam ponoči k Eli. To pot sem. Ni je bilo. Spravil sem se spat. Okrog devetih bom doma, je rekla. Ob sedmih grem s Špelco v kino. Nisem mogel zaspati. Bral sem in poslušal, kdaj se bodo odprla vrata stanovanja. Nič. Pri tem sem menda zadremal. Ugasil sem luč. Dremal sem in se prebujal, nič ne vem, koliko časa. Nenadoma me je nekaj vzdig-

nilo. Vstal sem, šel tiho skozi predsobo in kuhinjo — pa odprl vrata Eline sobe. Prižgal sem luč. Zazdelo se mi je, da se je odeja zganila. Elin obrazek. Spala je. A kako da je odeja tako napihnjena? Odgrnil sem. Kuštrava glava, z obrazom navzdol, gol fant ob Eli. Elin obraz z razprtimi očmi brez sence zaspanosti. Tudi Ela gola. Samodejno sem zgrabil fanta za lase in nadlaht, s sunkom sem ga potegnil s postelje in vrgel po tleh, da je zaropotalo. Ela je zamolklo kriknila in se do oči pokrila z odejo. Fant se je vzdignil, mlad obraz s temnimi očmi, z vso močjo sem udaril proti njemu, a spretno se mi je izmaknil, jaz pa sem se opotekel in skoraj padel od zaleta. Oprijel sem se mize, na kateri se je prevrnila vaza s cveticami, ki sem jih prinesel Eli za petnajsti rojstni dan. Fant pa je segel v žep hlač, vrženih čez stol in pokritih z Elino obleko, izvlekel je nekaj — vame je iz njegove roke pogledal — tenek nož na zaskok. Fantove oči so se priprele, ustnice so se mu stisnile, da jih ni bilo videti. Zgrabil sem drug stol in ga treščil vanj, zakril se je z rokami in se sesedel — šele zdaj sem zatulil. Vse, kar se mi je v teh hipih nagnetlo v grlu, je udarilo iz mene. Planil sem nadenj, a izmuznil se mi je pod nogami, smuknil pod mizo — in že je bil pri vratih. Skočil sem za njim, a v kuhinji mi je potegnil mizo na pot, da sem se zaletel vanjo in jo prevrnil — še sem videl blesk njegovega golega telesa v predsobi, nekaj temnega je šlo z njim — kasneje sem ugotovil, da je vzel mojo suknjo — in ni ga bilo več. Drvel sem po stopnicah navzdol, a vrata v veži so bila odprta. Njega nikjer, jaz pa v pižami. Šele zdaj sem začutil srce. Sladke sline so se mi zbirale v ustih. Utripalo mi je v prsih, v grlu, podgrgetavalo je, se skušalo ustaviti, pa se spet pognalo. Tako sem prisopihal navzgor. Za vsak primer sem se vzpel po stopnicah do zaklenjene podstrehe. Vrnil sem se v stanovanje. Ela je stala — na brž oblečena, bela ko zid, drgetajoča — v kuhinji. Molče je strmela vame — in čudno, zdelo se mi je, da ji v obrazu ne igra strah, pač pa sovraštvo. Prvič v življenju. Gledal sem jo. Stal sem med podboji, stopil sem korak proti njej, se spet ustavil. Srce mi je klopotalo. Tako sva se molče gledala nekaj trenutkov. Dokler se mi v spominu ni zablislila podoba njega. Sunkoma sem se obrnil. Šel sem v sobo. Oblekel sem se in poiskal bratovo pištolo, pregledal sem jo. Ob škljoku orožja, ki sem ga odprl, sem zaslišal drsenje v predsobi. Ela, gledala je, kaj bom storil. Porinil sem nabojnik v pištolo in se odpravil. Ela je spet stala v kuhinji.

Seveda sem se kmalu naveličal iskati fanta po nočnem mestu. Vrnil sem se domov. Ela je sedela na svoji postelji. Ko sem se ji počasi bližal, je rekla tiho in mirno: Ne z roko, oče, izbil mi boš zobe. Na mizi je ležal iztepalnik za preproge. Bil sem jo, bil, dokler me ni

premagal jok, zatulil sem kakor volk in pobegnil. V sobi sem zakopal obraz v odejo.

Proti jutru je bilo, ko sem se vzdignil in šel k Eli. Ležala je oblečena na postlani postelji, s prekrižanimi rokami, odprtih oči, brez solze. Videl sem, da ima roke, s katerimi se je skušala braniti udarcev, vse zatekle in rdeče. Ni me pogledala. Vedela pa je, da bom spet prišel. Stopil sem po sobi, odprl sem omaro. Kje je njegova obleka? sem vprašal. Prišel je ponjo, je odgovorila. Kdaj? Medtem ko si bil zunaj. To ni res. Povej, kam si skrila njegovo obleko? Prišel je ponjo. Zakaj se nisem spomnil prej. Imel bi njegovo legitimacijo. Povej, kam si skrila njegovo obleko? Prišel je ponjo. Kako se piše? Kdo je? Ne vem. Ne veš? V posteljo jemlješ človeka, ki ga ne poznaš? Da.

Zaman sem po stanovanju in po vsej hiši iskal njegovo obleko. Tri dni zaradi udarcev ni šla v šolo. Ležala je oblečena brez jedi in strmela v strop. Ni me pogledala, sovražila me je. Sovraštvo ji je bilo v hrano. Jaz pa sem blodil po mestu, bežal od ljudi, pil in spal. Ko je začela spet hoditi v šolo in jesti, je na videz najino življenje steklo kakor prej. A samo na videz. Govorila sva samo najnujnejše. Kratko in jasno. Zakopal sem se v delo, njej pa prepovedal izhod po deveti uri zvečer. Tudi kavo mi je skuhal, a ni me pogledala, ko mi jo je prinesla. Sramu na njej nisem opazil. Samo nekako ledeno gotovost, mir pravičnika, ki zaničuje svojega trinoga, in celo — kakor se čudno sliši — — dostojanstvenost. Vzpela se je nadme — in namesto da bi me to ujezilo, je začelo izpodkopavati mojo vero v upravičenost silovitega posega. Kačar pa sem se spomnil tiste vitke postave z nožem v rokah, me je zgrabil bes. Z zadoščenjem sem si priklical v spomin udarec njegovih kosti ob tla. Najbolj čudno je bilo to, da se nikakor nisem mogel domisliti njegovega obraza. Silila se mi je njegova nagota — a kakor telo brez obraza. In strahotno — Elina nagota. Namučil sem se do bljuvanja. Kri moje krvi. Meso mojega mesa. Ali bom lahko še kdaj imel žensko? Ubil bi se. Preklel sem vse strasti svojega življenja. Preklel sem ustroj človeškega telesa. Z največjo grozo sem se spominjal tiste reči s Senjo. Valjal sem se v znoju in srce je pretilo, da me zaduši. Potem sem v mori zaspal — in prišle so svinjske sanje. Telo je delovalo po svoje. Prebudil sem se in gnus me je preklal do korenin. Vrgel sem se s postelje na tla, ležal sem tam, trd od mraza, želel sem si, da bi zbolel. A želje se človeku ne izpolnjujejo. Ubil bi se. Pobegniti bi. A nič takega ne bom storil. Nič, nič. Tudi Ela ne bo nič storila. Ob semestru mi ni dala spričevala. Poiskal sem ga v njeni torbici sam. Popravila je oba cveka. Nekdaj bi mi to prihitela povedat v službo. Zdaj mi ni niti pokazala spričevala. Pač pa mi je osnažila čevlje, zli-

kala hlače, pripravila zajtrk. A pogovora ni sprejela. Poiskal sem tvoje spričevalo, Ela. Ona nič. Popravila si oba cveka. Ona nič. Niti prikimala ni. Zato sem ti kupil zapestno uro. Osemnajst tisoč. Da se ti v šoli ne bodo smejali. Ona pa samo: hvala. Pri tem sem jo v trenutku udaril po licu. Pogledala me je, kakor bi bila lahno presenečena, potem pa — na mojo osuplost — hipoma planila v jok, tako da so se ji solze kar utrnile po licih, obrnila se je in pobegnila v svojo sobo. Šel sem za njo. Hotel sem govoriti z njo. Ona pa: pusti me, samo pusti me pri miru, pojdi, prosim te, samo pojdi. Odšel sem. Če bi bila njena mama še živa, bi izvedel v petih minutah, za kaj gre. Tako pa ... Eno — to sem čutil — je dobro: da je lahko zajokala ... seveda, če ni jokala brez moje vednosti že prej? Kako naj živiva? Ura pa je ležala na tleh. Jaz je nisem vrgel — Ela ne — kako je ura prišla na tla? Pobral sem jo in jo položil na mizo. Ali se tudi ure od obupa mečejo po tleh?

Istega večera sem sedel v kavarni »Evropa«. Spominjam se, da se mi je nekaj kratov zazdelo, kakor da me opazujejo neki mladeniči od bližnje mize. A ko sem jih pogledal, so držali čisto brezbrizne obraze. Plačal sem in odšel. Počasi čez križišče. Po pločniku. Nekdo je prišel za menoj: Amon. Ista smer. Pod lučmi in mimo razsvetljenih izložb. Slepeče neonske cevi. Boleče utripajo pokvarjene modrikaste svetlobne črte reklamnega napisa. Amon prihaja od skušnje v gledališču. Komedijska. Ljudje si tako žele veselih iger. Zdaj gre domov. Sin ima rojstni dan. Majhna proslava v rodbinskem krogu. Ali so še rodbinski krogi? Seveda so, zakaj pa bi jih ne bilo? Amon ima dva sina. Petnajst in sedemnajst let. Za manjšega se kar boji. Samo v knjigah tiči, ne zanima se za nič drugega, bled je in vase zaprt. Oči ima vnete, ker bere pozno v noč. Za šport mu ni. V šoli imajo plesne vaje, pa ga ni mogoče prepričati, da je tudi ples potreben v življenju. V šoli je samo srednje dober. Profesorji pravijo, da je čudak. Večji — ta, ki ima rojstni dan, pa je športnik. Samo narava in šport. Čudna — dva otroka istih staršev, pa tako različna. Večji je tudi bolj praktičen. Poletje prebije na bencinski črpalki in si prisluži kar lepo vsoto denarja. Prvi topli dih skozi mesto. Kupi snega se topijo. Luže so čedalje večje, brozga. Včasih so ulice čistili. So pa tudi drugačni fantje v teh letih. Seveda so. Zmeraj so bili tudi drugačni fantje. Taki, ki namerijo nož na očeta mladoletne hčere — če jih oče preseneti v hčerini postelji. Eh, to je pa redkost, pravi Amon. Ne, ne, to se je zgodilo nekemu mojemu zancu. Nož, da. Ponočujejo, preden jim zraste prva dlaka na bradi. Moj večji, pravi Amon, še nikoli ni prišel po enajsti domov. Zvečer ga ni doma samo takrat, kadar ima gledališče. Športnik. Ne

kadi, ne pije. Dobro si ju vzgojil. Vzgojil? Kje pa. Onadva vzgajata mene. Saj veš, jaz včasih pogledam v kozarec. Potem se mi pa nasmihata, in zadnjič je rekel večji: oče, oče, kdaj boš ti prišel k pameti. Res, taki smo kakor trije bratje. Samo mali me skrbi. Tiste večne knjige. Dostojevski, Obdobja ljubezni, Weininger, Wells, Mathiez, Fulkner, Sla po življenju, Sartre, življenjepisi — kar jih dobi v moji knjižnici, Stendhal, Herodot — pa petnaj let, pa zadostno v slovenščini; ali ti to razumeš? Vsake tri dni se prebudi za kakšne pol ure in postane spet otrok — takrat se igramo rihtarja ali fucamo, potem se pa zakoplje v časopise in revije. Preklete: res sva zagazila v brozgo čez členke. Hudič, zdaj vse avtomatiziramo, elektrificiramo, industrializiramo, — na lopato smo pa pozabili. Plesala sva smešno pantomimo po tisti ledeno mrzli luži, voda je pronicala v čevlje, skočila sva skoraj hkrati — v novo lužo, skrbno zakamufilirano s plavajočo plastjo na pol stopljenega snega. Voda je zdaj dokončno vdrla v čevlje — bilo je vseeno, vdano sva prehodila tisto brozgo, počasi sva vlekla noge iz nje, spogledala sva se. Nobenega domoljubja ni bilo v najinih očeh. Tedaj sem zaslísal od nekod smeh, smeh zdravih, mladih pljuč. Dva fanta sta stala nedaleč stran. Morda je vse skupaj res smešno. Odvisno je od tega, kdo pade v vodo in kdo gleda. Na vogalu sva se z Amonom poslovila in razšla. Čimprej domov, v suhe nogavice.

Brozga me ni več motila. To je značilno za človeka: dokler ima samo vlažne noge, hodi kakor po jajcih — ko mu pa žveka voda v čevljih, koraka, ko da ni nič. Mimo mene je privozil avtomobil, prehitel me je, zavozil k pločniku in v hipu zavrl. Dve postavi sta izskočili, vsaka na svoji strani voza. Hotel sem mimo. Ena postava mi je zastavila pot: mladenič v puloverju. Ali niste vi gospod Berk? Berk, ja. Kaj pa je? Vaša hči Ela vas prosi, da pridite takoj. Ela? Kaj pa je? Prosim, kar stopite v avto. Ela? Kam? Prosim, kar vstopite, spotoma vam povem. Ela? Prosim. Če se zdaj spomnim tistega glasu, se mi zdi čudno, da nisem obstal ob kovinskem zvoku tega »prosim«, ki sploh ni bil vljuden, ne proseč, pač pa nestrpen in ukazujoč. Stlačil sem se v folkswagen. Obe postavi sta vskočili. V avtu je bil šen en fant, zraven mene na zadnjem sedežu. Kaj je z Elo? Voz je sunkoma potegnil. Mladenič pred mano in tisti zraven mene sta se oba obrnila k meni, nekaj sta držala v rokah, steklenici? Kaj je? Zdelo se mi je, da se je šofer pritisnil nizko nad krmilo, avtomobil je cvileč rezal ovinek z veliko brzino. »Bodite čisto mirni, Berk,« je rekel fant zraven mene. »tole je odprta steklenica solne kisline. Če samo ganete, dobite pljusk v obraz. Kaj pa to pomeni, vam je dobro znano iz romana, ki ga prevajate doma.« Kaj hočete? Kdo ste? Kaj je z Elo? »Vse se vam bo pojasnilo. Z nami

greste. Če boste pametni, se vam ne bo nič zgodilo. Če pa ne...« Hripavo je zaklel in se vzel do stropa voza, steklenico pa nameril vame z odprtim grlom. Seveda sem natanko vedel, kaj pomeni solna kislina. Nekaj hujšega od smrti. Če je v steklenici res solna kislina? Skoraj bi verjel, da je. »Vemo, da ste precej krepkih rok,« je nadaljeval fant. »in nikakor ne mislimo riskirati, Berk.« Kakor bi bil prebral moje misli. Po vsem vedenju sem sklepal, da je ves napad dobro organiziran. Vse so predvideli. Odpor bi bil tvegan. Očitno jih je celo nekoliko strah, nervozni so. Ne vedo, kako bom vse skupaj sprejel. Kdo ste? »Vse boste izvedeli, Berk. Zdaj samo mirno sedite. Roke k sebi. Niti s prstom ne ganite. Spomnite se tistega odstavka o delovanju solne kisline. Ne silite nas v akcijo. Glavo obrnite navzdol. Glavo naravnost in pogled v kolena. Slišite, Berk.« Gledal sem tega poveljevalca. Mlad, čeden obraz, s široko čeljustjo. »Povesite glavo!« Nerad imam, če kdo takele govori z mano. Gani se res nisem, a tudi ukaza nisem izpolnil. »Ne bodite smešni.« sem rekel. »Prepričali se boste, da nismo smešni. Obraz v tla, Berk, zadnjič vam pravim. Ne igrajte se.« Obrnil sem samo pogled od njega in gledal mimo fanta pred menoj na cesto. Kdaj smo prišli iz mesta? Kam? Voz je drvel po makadamski cesti, imel je prižgane samo kratke luči. Snežna brozga je pljuskala izpod koles. Molčali smo. Tisti pred menoj me je nepremično gledal in držal v rokah steklenico, namerjeno name. »Ali pa veste, da smo zelo blizu skupaj,« sem rekel, »tako, da če pljusnete — v primeru, da je v steklenici res solna kislina — pa vas pri tem udarim po rokah — se polije tudi po vas. Vam je to jasno?« sem dejal glasno in z jeznim mirom. »Dobro, da ste nas opozorili,« je pripomnil fant zraven mene, »pazili bomo. Čeprav smo to že predvideli.« V tem je avtomobil s sunkom zavil ostro na levo in obstal pred pritlično stavbo. Prednja dva sta naglo izstopila: počasi in previdno obrnjen proti meni je izstopil moj sosed. »Ven!« Ko sem se stlačil iz avtomobila, so me vsi trije obstopili v varni razdalji. Dva sta bila velika, krepka fanta. Dobro so predvideli, da se mi lahko vname bojevitost, ko se z obema nogama postavim na trdna tla. »Noter!« Pritlična, pol razpadla stavba, nekak nekdanji hlev ali kaj. Lotevala se me je celo radovednost. Počasi sem stopal v tihoti proti vhodu s prislonjenimi vrati. Vrata avtomobila so se zaloputnila za mano: delo tretjega, manjšega. Šli so za mano. Temen prostor. »Desno!« Večji prostor. Od nekod je prihajala svetloba, iz prostora tam zadaj. »Naprej!« Roka me je porinila od zadaj. Ko sem se pri tem na pol obrnil, se je nekaj zaletelo vame od strani, prestopil sem se od sunka, zadel z nogami na nekaj mehkega — sključen človek, ki ga prej nisem opazil, padel sem čezenj in vsi so planili po meni. Zamahnil sem z

obema rokama okrog sebe, zadel sem kuštravo glavo, veliko rok je grabilo po meni, me prijemalo za roke, za noge, sopihaje in tiho preklinjaje, skušal sem se odgnati od tal, zavalili smo se po tleh, težko telo se je vrglo name, zvili so mi roko pod hrbet, nisem mogel ugotoviti, koliko jih je, kakor deseterorok polip, začutil sem vrv čez roke, dobil sem udarec po glavi, da so se mi utrnile iskre pred očmi, čez glavo se mi je poveznila nekaka vreča, dvigali so me, vrv mi je legala čez roke, vlekli so me po tleh, me vmes povijali z vrvjo, čedalje teže sem premikal roke, vzdignili so me, posadili na nekak sedež, trd, težak, in me privezovali na naslonjalo, potem mi je legla vrv na noge, povijala me je, in nekdo je siknil: »Hudičevo trd je, lopov.«

Sneli so mi vrečo z glave. Vse se je godilo po nekem načrtu — zato tudi nisem bil presenečen nad podobo, ki sem jo zagledal v luči dveh ali treh na pol zastrtih svetilk: velika miza, surova in umazana, na mizi so sedeli trije mladeniči v puloverjih, kadili so cigarete, ravnokar prižgane, in me gledali, zraven nekaj steklenic in velikih kozarcev, na moji desni velik, močan fant v temni usnjeni bluzi, naslonjen kar se da malomarno na veliko lestev, kateri so manjkali spodnji klini, na moji levi pa mali dečko, ki je vozil avtomobil, sedeč na zaboju, v prevelikem vetrnem jopiču s kožuhovino za vratom. Po tleh razmetana opeka in smeti. Duh po plesnivosti. Molčeča petorica. Privezali so me na velik, težak naslanjač. »Kaj pomeni vse to?« sem vprašal in občutil, da me boli vrat. Nihče mi ni odgovoril. Neznani obrazi. Mračni, resni, a tako mladi. Obraza obeh na mizi prav čedna. Mali na zaboju ima nekam prevelik nos. Ta ob lestvi je pa pravi atlet — in se tudi zaveda svoje moči. Lepo režiran polkrog. Ta mali je pa bil v kavarni, pri tisti mizi. Torej so me zasledovali. In ko sva hodila z Amonom, je večkrat peljal mimo avtomobil. Skrbno izdelan načrt. Levi od treh na mizi je otrešel cigareto na tla, globoko potegnil in počasi izdihovaje dim z besedami, spregovoril: »Ali poznaš koga od nas. Berk?« Tikal me je. »Mislim, da bom jaz postavljaj vprašanja,« sem odvrnil. »Misliš. Pa boš videl, da bo vse drugače, kakor ti misliš, Berk. Poznaš koga?« Povedli so mi torej prav lepo pozornost. »Predvsem ne vem, od kdaj se tikava?« Prostor presekan s prameni luči, ki je uhajala izza deská. »Ne bodi formalist. Poznaš koga?« Zdaj jih ne smem razočarati. »Osebnost ne. Ampak ta tip barab mi je od nekod znan.« Kratek krohot malega. Premolk. »Sedi, nezadostno, Berk. Tereza, zasviraj mu eno havajsko.« Tisti na moji desni se mi je počasi približal. Videl sem šop isker. Krepka roka. Gledal sem tistega, ki so mu rekli Tereza. Držal se je skoraj drobno na smeh. To je pa res junaštvo, sem mu pokimal. Zdelo se mi je, da je v vsem neka pravljicična usodnost. Junaštvo se je

preživelo, je rekel tisti levi od treh na mizi. Junaštvo je za sentiš mindervertlerje. Potegnil je dim. Poznaš koga od nas, Berk? Dobro poglej. Pa na zdravje pazi, kadar iztegneš jezik. Srednji me je nepremično gledal, nervozno je kadil. Desni pa si je natočil iz steklenice v kozarec, a kako: steklenico je skoraj zvrnil, jo porinil globoko v visoki kozarec in točil tako, da je steklenico počasi vlekel iz njega. Pijača se je kлокotaje natakala. Pil je, potem pa ponudil srednjemu, ki je kratko, nestrpno odkimal. Recimo tegale, je rekel levi in pokazal na srednjega. Ta je vrgel cigareto s silo ob tla. Nagovoril me je: Taki osemnajst karatni tepci nimajo spomina. Ne boš rekel, Berk, da me ne poznaš, a? Tedaj se mi je v hipu razvozlala uganka: to je bil tisti fant, ki sem ga našel pri Eli. Kar nekam laže mi je postalo. Vsaj vem, za kaj gre. Zraven tega mi je pa bes pognal kri v glavo. »Pobral si jo tako naglo, da te nisem imel časa bolje pogledati, dečko. Prav žal mi je bilo.« »Še bolj žal ti bo, Berk.« »Kriminalci!« sem rekel, kar se da zaničljivo. Srednji je zaklical Tereziji: Prišvasaj ga! A tisti na njegovi desni je odkimal — in Tereza je obstal. Ne ga prehitro uspravati, Toni, je pripomnil desni. Toni je zaklel po srbsko. Mater, Šerif, ali je danes moj večer ali tvoj? Tri sem tako spoznal po imenih: Tereza, Toni, Šerif. Kasneje sem izvedel, da je malemu ime Pedro, levemu pa Mirč. Mednarodna družba torej. Zakaj smo se takole lepo zbrali, kaj misliš, Berk? — Ker hodite v kino in berete romane po sto dinarjev, Toni. — Ki jih prevajaš — ti. — Tisti niso po sto dinarjev. — Kurba je kurba, za sto dinarjev kakor za sto somov. Veš, Berk, zanima me, zakaj si bil takrat tako besen? To te pa vprašam prekleto resno. Zakaj hudiča si tako poblesavil? Vse po načrtu. Koliko je pa stara Ela? sem vprašal. Pramen luči me je slepil. Če je bil zamorec zadosti dober zanjo, sem tudi jaz. Kakšen zamorec? Tak črn fržolar. Zamorec, no. Tisti, ki jo je lani obdelal. Lažeš, smrkavec. No, pa lažem. — Si slišal, Mirč: lažem.

Kratko so se zasmejali. No, res, povej, Berk, zakaj si se takrat tako nakuhal? Barabe. Ali si predstavljate, koliko vas bo tole stalo? Ugrabitev, Nevarna grožnja, Napad, Omejevanje osebne svobode, Nasilje, Tale cirkus bo drag, fantički. Ko boš šel od tod, Berk, boš čisto drugačnih misli, Pil si. Čakaj, da se ti izkadi. Boš videl, kako boš lepo prihajal k pameti. Desni je natočil kozarec, ga pomolil levemu, namignil z glavo nekam za hrbet. »Pejd tankat.« Levi je vzel kozarec in odšel. Kdo je tam zadaj? Berk, imaš morda ti kaj z Elo? — Svinja! — Torej ne. A si zaljubljen oče? — A boste nehalo ali ne? — Torej ne. Potem si pa strogo moralen oče? — Kaj pa ti veš o morali? — Jaz? Ne vem. Jaz nikoli ne govorim o morali. Ampak so eni poklicni lufterji, ki radi govore o tem. — In kaj je po tvojem to — morala? — Vidiš —

ti veš, Berk. Ti to res veš. Ker si strogo moralen človek, vzoren oče, zaveden državlján. Ti povej. — Morala je vse tisto, po čemer vi gazíte. Na kar vi pljujete. Čemur se vi posmehujete. Morala je tisto, kar vas bo zdrobilo, fantki. — Toni se je s smehljajem obrnil k sosedu: A vidiš. Šerif, sem ti rekel, da njemu ni morala kar tako za fazon. On to resno jemlje. On je v redu človek. Mi pa gazimo, pljujemo in take reči. On ne bi nikoli šel s punco v posteljo. — Koliko je stara Ela? sem vprašal ponovno. — A da je premlada za te reči? Seveda, to je pa hudič, ne? Tja nazaj nekam je zaklical: Mirč, sem jo pripelji. Stresel sem se. Moja Ela?

Mirč je prišel in za njim neko dekle. SENJA! S praznim kozarcem v rokah. Počasi. Majaje se v bokih. S smehljajem. Mirč si je vzel cigareto — z dvema prstoma — iz prsnega žepa. V loku je potegnil vžigalnik iz žepa in ga spotoma prižgal, povlekel je — ko je cigareta zagorela, mu jo je Senja vzela iz ust — in ne da bi ga pogledala, sedla na mizo z lahkotnim skokom, posvetila se je cigaretí, ki ni bila dobro prižgana. Noge je prekrizala, noge v temnih nogavicah, tako da se je videlo svetlo napeto meso nad njimi. — Bučka, koliko si stara? je vprašal Toni. Torej Senji pravijo Bučka. Mimogrede je odvrnila: Petnajst. Toni je obrnil obraz k meni. Petnajst. Petnajst? sem vprašal. Zdaj pa, Berk, spet takole malo za fazon spregovorimo o morali. A si za to? — Vsi so delali vtis trudnih ljudi, samo Toni se je tu pa tam nekoliko spozabil, pa takoj našel pot v skrajnost narejenega miru. Saj poznaš Bučko, ne? Čeprav je s tvojim spominom križ... Bučka, ti ga poznaš? Pokimala je. — Meni si rekla, Senja, da imaš sedemnajst let. In tudi Ela je rekla tako, sem rekel z zadržanim drgetom v glasu. Vrat me je nehal boleti. Rekla — kazala. Ti kot trgovec z belim blagom. Berk, natančno ločiš petnajst od šestnajst in od dvajset. Razen tega pa — Bučka, a si res rekla, da imaš sedemnajst? — Kje pa. Meni je bila matematika zmeraj zoprna. — Rekla si, sem skoraj zakričal, pa se obvladal, ker sem se v hipu zavedel, da nasedam neki vražji igri. — No, pa recimo, da ima Bučka petnajst let in tri mesece. Berk. Recimo. A si jo vprašal, Berk, preden si vrgel blinker — ali potem? — Ali ste vi kakšno sodišče? — To si dobro rekel, Berk. Zadnjič si bil sodišče — ti, danes smo — mi. Zadnjič sem bil obsojeni — jaz, danes boš — ti. Zadnjič si bil izvršna oblast — ti. Danes smo — mi. Vidiš, temu se reče — izmena generacij, rotacija, Berk. Še maloprej si bil strogo moralen, vzoren, napreden človek, oče in državlján. Kaj si pa zdaj? Goba. Ali priznaš, da si navadna dvoživka z moralno ustno drisko, Berk? — Vsi so trudno gledali name. Tako trudno. Razen Senje, ki ji cigareta ni hotela goreti v redu. Nekaj čudne, grozljive resničnosti je bilo v vsem

tem. In nekaj popolnoma nepristnega, režiranega. Tak prizor je v tekstu, ki ga prevajam: huligani takole zaslišujejo pristaniškega delavca, ki je predal policiji njihovega pajdaša — tatu. Teater, sem rekel. Kako ste prišli do mojega prevoda? — Eli je všeč. Meni se zdi konec blesav. Pa to ni važno. Povej, Berk, ali priznaš, da si dvoletna svinja? — Kako se pišete, Toni? — Tukaj sprašujemo mi. A vam to še ni jasno? — Dojenčki, sem rekel. — Tereza, zasviraj mi eno tričetrtinko. — Dobil sem natančno namerjen udarec na brado. In sem se ga celo — kakor je to težko razumeti — razveselil. Kajti — pollaščala se me je že neka težkost, morda občutek krivde. Udarec me je dvignil. Zavedel sem se, da ne bom popustil. Da ne bodo videli nobene moje slabosti. Da se ne bom več zamajal v svojih temeljih. A nisem vedel, da bo prišla še večja moč. V njihovi slabosti. Posmehljivo sem odgovoril na udarec: Dobra roka — a slaba tehnika. Vse skupaj vas je strah. Mislili ste, da bo kdo pogrnil pred vašim organiziranim kriminalnim nasiljem. Ampak dojenčki lahko ustrahujejo samo dojenčke. Bijte — odgovarjali boste za to. Umorite. Truplo se bo smehljalo. Vi pa stopate v življenje, ali ne? — Prešinila me je moč. Lahko bi me oblike celo solze navdušenja nad življenjsko silo, hvaležnost neki brezimni naravi, ki nam je vlila odpor do nasilja. V hipu sem postal svetel. Mislim, da sem se celo zravnal. A to je bil samo hip. — Bučka, no, pa ti povej, kaj je počel s tabo tale tip. — Kdaj? A takrat? — Ne serji. Začni. — Preložila je noge. Krilo se ji je — kakor samo od sebe — dvignilo še više. Čik je vrgla po tleh. — Meni je bil všeč. Ker se mi je zdel taka super flegma. Ko je plačal v Turistu, sploh ni pogledal račune. Pa za štose je bil. Sploh sem rekla — cel frajer. Cel čas me je gledal v kolena. Je znal tako na fin način signalizirati. Pa hec se mi je zdelo, da Ela misli o njem čisto drugače, kakor je res. No, potem sem pa šla k njemu. — Vzela je Toniju pol dogorelo cigareto iz roke. V nastali tišini je bilo od nekod slišati zavijanje psa. Šerif je točil. Tu je prvič spregovoril mali Pedro. Z drgetavim glasom: Naprej! Mali Pedro je nestrpno pomel z nogo ob tla. Ozračje je s tem postalo gosto. Tudi Senja je to občutila. Začela je majati z nogo, prevrženo čez drugo. Šerif ji je podal kozarec. Izpraznila ga je na dušek. Tudi Tereza je šel pit. Samo Pedro in Toni ne. Tadva sta imela drugo pijačo. Toni je imel svoj večer — saj mu je Šerif predal oblast. Mali Pedro pa morda celo nekaj več. — Torej potem sem šla k njemu. Glas ji je postal hripav. Ne od spomina. Od ozračja, ki ga je ustvarjala. Slekkel me je do nagega. Oziroma ne čisto. Vzdignil mi je srajco do vratu, potem jo je spustil, pa spet vzdignil. — Lažeš, sem zakričal. Pedro pa se je skoraj zagnal vame. Ti lažeš! Drži gobec. Naprej! Šerif pa s trudno kretnjo: Mir daj.

Pedro. Senja se je odsotno smehljala. »In je govoril: Napravil te bom najbogatejšo deklico v Ljubljani, kupil ti bom hlačke in kombinežo, kupil ti bom tak karirast tvid za kostim... kupil ti bom avto!...« Iz onemogle roke je spustila cigaretni ogorek. Lažeš, sem rekel komaj slišno, smešiš se. Pedro pa k njej: Pusti, kaj ti je govoril. Povej, kaj je delal s tabo! Naprej! Toni je pogledal Pedra. »Ti bodi pa tiho!« Mimogrede, z višine. Hierarhija. Zdaj je Pedro vstal in molče odšel pit k mizi, prvič. Toni se je obrnil k Senji: Koza! Ona ga je pogledala izpod obrvi, se nakremžila in z enoličnim glasom zaključila na hitro, kakor bi bila naučena: Potem se je igral z mano. Me grizel, mečkal. In potem vse tisto. Bula čavknena! Tu je zaključila. Z mize je vzela cigareto in gledala, kje bi dobila ogenj. Mirč ji je pritaknil. Nehote je bila moj zaveznik. Izdala je pričakovanja. Lagala je, si izmišljala. Ustvarila je nemogoče vzdušje. Bila je pijana. Pozabila je na navodila, na režijo. Tudi mali Pedro je izdal njihovo »skupno stvar«. Tereza se je očitno dolgočasil. Enako Mirč. Šerif je vzdrževal videz. Zaradi tega je postal tudi Toni negotov. Zaradi negotovosti je začel govoriti bolj nervozno, kakor je zahtevala njegova vloga: A zdaj priznaš, da si lopov? Da druge preganjaš zaradi grehov, ki jih delaš sam? A ti je zdaj to jasno? Da si baraba. Svinja. Izkoriščevalec. Fašist? A?

Beseda »fašist« je padla tako iznenada, sicer nemara iz navade, iz nerodnosti. A prispela je pravi čas. Zdaj si zadel, Toni, sem rekel, ves čas sem premišljal, kam bi vas del. To je prava beseda. Mi? Pritegni ga, Tereza. Pritegni ga dvakrat! Res me je. A — za čudo — čisto mehanično, brez posebne sile. Zaiskrilo se mi je sicer, v nosu sem občutil vonj ozona — a nič posebnega učinka, posebno na možgane ne. V hipu sem se celo zavedel — prvič — da imam noge ledeno mrzle, glavo pretirano vročo, in da mi začenja nagajati srce. Boš še rekel, da smo fašisti, Berk? Fašisti. Zdaj sem vas šele spoznal. Fašisti. Daj mu, Tereza. Dal mi je. Fašisti, sem rekel trdno. Daj! Udarec. Fašisti.

Bil sem močan, vesel samega sebe, uporen. Vedel sem, da bom zdržal. Ne bo me treba biti sram. Fašisti. Prekleti. Vampirji. Z obrazi dojenčkov. Kako da se tega nisem domislil takoj? Črne srajce, črni puloverji, črne bluže. Fašisti. Mrtvaške glave. Samo: ti so znali svojo obrt. Fantki, ti so znali! Pa smo jih vseeno spravili s sveta. Zdaj je spregovoril Šerif: Ti si jih spravil s sveta? Ti si se dal ujeti. Ti si lepo pričakal konec vojne. Oportunist. O, ne. Mene so ujeli beli. Fašisti. In so me bili. Pa niso dobili iz mene besede. Osel. Kaj so pa hoteli vedeti? Nič posebnega. Saj nisem vedel nič posebnega. Hoteli so isto, kar vi. Da se zlomim pred njimi. Da prekolnem prasce partizanske. Da priznam, češ da sem svinja. Pa nisem. Rekel sem: če bi tudi

ne bilo jasno, da ste fašisti — s tem, kar delate z mano, dokazujete, da ste. Svinje. Fašisti. Zdaj je lahko lagati, Berk. Zdaj si je lahko izmišljovati. Vse je zapisano. Pa ne boš rekel, da vi niste bili ta belih, če ste jih dobili v roke? Jaz nisem položil roke na ujetnika. So pa drugi, ki niso bili tako sentiš. Po oštarijah si se pa pretepal. Pa Tonija bi tudi predelal v klobase, a? Ali sem jaz prišel v njegovo hišo — ali on v mojo? Ali sem se jaz vtaknil v njegovo življenje — ali on v moje? Ali je to nasilje, če se braniš roparja v hiši? Pusti filozofijo, Berk. Povej, kakšna je razlika med tvojim fašizmom in našim? Kaj ste nas pa učili? In kaj se lahko naučimo od tebe? Kadar si močan — udari, kadar si zvezan — čakaj. Pa organizirati se je treba. »Zdaj pa povejte, kaj hočete od mene?« sem vprašal.

Tu je povzel besedo Toni, saj je bil to njegov večer. Ti še ni jasno? Vsak, kdor se bo vtaknil v nas, si bo to zapomnil. Kdo pa ste vi? Mi smo tisti, ki bomo jutri prevzeli svet, Berk. Novi bogovi?

Tu se je vmešala Senja: »Ja, samo trudni, tako trudni. Jaz sem pijana. Mirč. Goni starega k vragu.« Polkrog se je začel razpuščati. Tereza je šel pit k mizi. Toni je začel hoditi gor in dol. Senja je objela Mirča. Šerif se je nekaj pogovarjal s Pedrom. Toni se je tu pa tam ustavil pred mano in rekel besedo, dve, ne da bi čakal na odgovor. Mar mi je za tvojo frkljo krompirjevo. Sploh nima stila. Fašiste si boš zapomnil. S takimi čavknenci ni mogoče drugače kakor tako. Potem pa se je ustavil pred mano. A kadiš? Kadim. Porinil mi je svojo prižgano cigareto med ustnice. Izpljunil sem jo. Toni me je gledal s priprtimi očmi, kakor da bo skočil vame. Pa ni. Stopil je k mizi in natočil kozarec. Podal ga je Terezi. Podoji ga! Tereza mi je pristavil kozarec, vsi so gledali. Pij! Popil sem in izpljunil. Pij, drugače te bomo umetno hranili. Nisem vedel, da mislijo tako resno. Pristopil je tudi Mirč, pa Šerif. In so me »umetno hranili«, da sem se skoraj zadušil. Prisilili so me, da sem pil. Žganje. In ne slabo. In zdaj? sem vprašal. Izračunaj sam, je odgovoril Toni. Ni veliko računati. Samo dve možnosti sta: ali me izpustite ali pa ubijete. Če te izpustimo, boš šel čivkat na milico, a? Popolnoma jasno. In jutri boste vsi v kletki. Prepričali ste se, da v nekaterih rečeh ne poznam šale. Škoda zate, Berk. Mislili smo, da si bolj pameten. In ne tako staromodni bebec. Spet so me »umetno hranili« z žganjem. Kaj si obetate od tega? Nič. Gosta je treba pogostiti. Boš zdaj kadil? Hvala. Vidiš, kako je postal vljuden? Te je strah, kaj? Ljubljaniica je blizu, Berk. Mrzla. Globoka. Fej. A?

V ozadju se je Senja naslanjala na Mirča in kadila. Šerif se je pogovarjal s Pedrom — a tako, da je gledal nekam pod strop. In ko me ubijete, prevzamete svet? sem vprašal. Bebec, je prhnil Toni. Mirč s

Senjo. Šerif jima reče: Nikamor ne bosta šla. Torej gremo proti koncu pustolovščine. Kaj se boste delali, Berk. Priznajte, da vas je strah, je rekel Toni. Prvič me je vikal. Tudi to je bilo pomembno. Strah? Česa? Koga? In kako to, da si me začel vikati? Ker me je strah? Ali — da bi me bilo bolj strah? Revščina. Prigovarjate si. Zraven vam pa leze mrzlo v kosti. Ali hočete izvedeti, zakaj ste me prej tikali — in zakaj ste me ves čas klicali po priimku? Ker vas je bilo strah lastne žrtve. Mučilci po vseh policijah skušajo žrtve tikati, da bi si jih približali. Surovo jih kličejo po priimku, da bi jih znižali. Če le morejo, jim vzamejo obleko, ostrižejo lase, ponekod celo obrvi. Rablja je zmeraj strah žrtve. — Dobro znate vi brati v tistih knjigah. Ampak meni ne boste nasuli popra v oči. Lahko bi bili bolj pametni, predvsem pa bolj iskreni.

Čudno, da vsi mučilci na svetu govorijo iste besede.

Ne mislite, da me boste preslepili. V avtomobilu ste sedeli ko mokra kura. Zdaj pa od samega strahu čekate. Strah vas je, Berk, strah ko psa.

To bi vi radi videli. Kakor so fašisti hoteli povsod videti strah pred sabo. Vlivati strah. Buditi strah. Ker jih je bilo same strah. Tudi tam so se zbrali postopači in nastopači, pustolovci in manjvrednostniki.

Zdaj se je Toni ujezil. Povzdignil je glas. Vsi so pogledali.

Preklete fraze blesave. Večina nas je bila na delovnih akcijah...

Ja? Saj ste tudi zdaj na delovni akciji. Ali niste trudni od dela? Polne kavarne so takih. Polna plesišča. Predmestne gostilne. Bari. Zakotne ulice. Promenade. Od Los Angelesa do Moskve. Od Tokia do Londona. Hudiči z angelskimi obrazi. Trudni bogovi z naučeno govorico. Z naučeno hojo. Z naučenim vedenjem. Za vas delajo filme. Za vas pišejo pogrošne romane. Preobjedena cinična zelenjava. Kotišče mladinskega kriminala. Kavbojke, črne bluže in čik v kotu ustnic. Od kod vam pa denar za pijačo? Od kod vam avtomobil?

Snadži se! Organiziraj! Kakšni ste bili pa vi?

Neumni kot vi. A ne podgane. Mi smo se bili eden zoper enega. Ne dva na enega, to je bilo geslo. Tudi med nami so bile podgane. Zmeraj so bile podgane. Ampak pridejo časi, ko se podgane strahovito razmnožijo. In takrat pride voditelj s frulo. In odpelje podgane iz mesta. Ker pa dandanes ni tistega s frulo, bo treba začeti drugačno muziko.

Vsi so naju gledali, tiho, skoraj brez zanimanja, trudni. Meni pa je stopalo tisto žganje v glavo. Pozivate na vojno? je rekel Toni. Imeli jo boste. Vojno med generacijami. Vas popada starčevska otročjost, mi pa rastemo. Siti smo vaših laži in baharij, vaše dvoličnosti, vaših čvekarij. Če ni nebes. Ne pekla. Ne hudiča. Ne boga. Ne Stalina. Ne

Eisenhowerja. Če je samo en košček mladosti. Zakaj ne bi bil za nas? K čemu ste nas pa — ,stimulirali?' Njegov govor ni bil všeč Mirču, pa tudi Šerifu ne. Nimaš veze, je rekel Mirč. Toni pa je bil v ognju prepira. Nadaljeval je: Kaj ste nas učili? Da naj bomo pridkani in naj garamo — za tiste, ki pridejo za nami. V resnici pa za vas. Kaj nam mar tisti za nami! In kaj nam mar vi! Mi hočemo živeti, mi. Vile imejte vi. Milico imejte vi. Časopise imejte vi. Banke imejte vi. Šole imejte vi. Mi si bomo pa vzeli svoje. Kaj ima Pedro od vaših šol? Štanfal je po srednji tehnični, foter ga je bil ko vola. Pa je šel raje z nami. Pa so ga zabrisali ven. Kaj ima Tereza od fabrike? Krokado vsako soboto. Drugače pa vsako jutro ob petih auf, pa na kolo. Kaj imam jaz od svojega starega? Pridige in jamranje, denar pa raje zapije sam. Drugi so začeli godrnjati. A Toni je vztrajno nadaljeval. Kaj ima Senja od šole? In kaj bo imela? Tri besede zna angleško, tri rusko. Kaj ima Šerif od šestih značk z avtoputa? Kaj ima Mirč od tega, da je bil vajenec pri mojstru, kjer je ribal, pral, ujčkal otroke? Ne serji, je rekel Mirč. Tonija pa ni bilo mogoče ustaviti. Vi ste nam ustvarili raj, ne? Vi bi lahko jemali naše babe. Mi pa vaših ne bi smeli, Berk. Vi bi nas lahko pretepali, zapirali, poboljševali, klistirali z moralo — mi bi pa ne smeli odpreti gobca. Vi bi igrali načelne, vzorne, napredne ljudi — mi pa ne bi smeli imeti svojih iger... Toni, ti zmeraj preveč govoriš, je rekel počasi Mirč. To ga je ujezilo. Govorim. Ker mislim — ne tako kakor vi, klade. Jaz bi res vzel mitraljez v roke. Jaz nisem zadovoljen samo s tem, da pijemo, igramo karte, blefiramo in imamo babe. Jaz... jaz bi jih klal.

Tu je v premolku hladno pripomnil Mirč: Osemnajst karaten bebec. Tudi Šerif je mislil tako. Zdaj je pa res zadosti. Tvoj večer je mimo, Toni. Zmenili smo se... je ugovarjal Toni. Šerif: »Sedi!«

Pedro: Nezaдостno.

Mirč: Bula!

Pedro: Brez stila. Saj sem rekel.

Senja se je smejala. V tem razpadlem vzdušju sem rekel: Ne prepirajte se, fantički. To dela na sovražnika slab vtis. Treba se bo odločiti. Ali me izpustite ali ubijete. To je. Eno kot drugo je nevarno. Težko se bo odločiti. Čedalje težje.

Mirč: Prišpoltaj ga, Tereza, da bo držal gobec. To je izrekel čisto brez jeze. Potem pa: Ali pa izpustite oba skupaj, da se načvekata v miru. Šerif je dal neko znamenje. Staknili so glave. Dajal je navodila, tiho, mirno, hladno. Šele ob tem me je obšel srh. Toni je morda bedak, morda zanesenjak, morda romantik. A Šerif — ta je nevarnejši.

Nisem ujel niti besede. Ko so se pogovorili, me niso pogledali. Eni so si prižgali cigarete, drugi so pili. Celo Senja je ostala resna. Prvi me je pogledal Tereza. Njihov rabelj. Ali je mogoče? Zaduhal sem smrt. Šerif: Preglej mu žepe, Tereza. Da nima noža? Tereza mi je segel v žep, počasi, strokovno. Ničesar ni izvlekel. Vsako stvar je otipal v žepu. Nima. Odveži ga. Berk, steklenica s solno kislino bo nad vašo glavo. Pedro, avto.

Pedro je odšel. Odvezovali so me trije: Tereza, Toni in Šerif. Mirč mi je pomolil steklenico pod nos. Odvezali so me in hotel sem vstati, pa sem občutil ohromljene ude. Tereza me je vzdignil in me s težavo postavil na noge. Nisem jih čutil, kakor da so mi odmrznile. Porinili so me in sem skoraj padel. Ujeli so me. Krvni obtok. Skoraj plazeč se sem odhajal med njimi. V tišini. Zunaj je zabrnal motor avtomobila. Skozi oblake se je silil mesec. Taka je torej poslednja pot človeka. Tolikokrat sem si jo predstavljal, da me ne bi iznenadila. Ko so me ujeli beli. Ko sem ležal v nemških zaporih. Ko sem bil v lagerju. Pred koncem vojne. Ko so govorili, da nas bodo vse pobili. Zdaj je prišlo. Po toliko letih. In kje. In od koga. Odreveneli udje so se mi počasi razgibavali, prepočasi, da bi lahko kaj storil. Vodili so me pod rokami, kakor bi šli na ples. Pedro je stal poleg avtomobila. Motor je brnel enakomerno. Luči so gorele. Stlačili so me na sedež poleg šoferja in zaloputnili vrata. Potem so se nekaj pogovarjali — in kakor da so pozabili name. Sedel sem v zaprtem avtomobilu. Če se naglo premestim za krmilo, pritisnem sklopko, vržem v prestavo in poženem? Udje so mi naglo oživljali.

Ko sem pognal po cesti, sam nisem mogel verjeti, da je vse za mano, da sem pobegnil, da me ne morejo več ujeti, da sem prost. V ogledalcu sem videl nekaj postav, ki so stekle za mano, pa ostale na cesti. Zazdelo se mi je, da se je nekdo hrupno zakrohotal. Saj ni mogoče. Ne preveč plina. Dolgo že nisem sedel za volanom. Samo da pridem do hiš. Hiše so tu. Še naprej. Zagledal sem nekaj ljudi na cesti. Ljudje! V hipu sem bil kakor prerojen. Ljudje. Ljubi ljudje. Kar v mesto bom peljal. Nobenih luči za mano. Ni treba hiteti. Preizkušal sem voz. Z malim plinom. Potem z večjim. Za vsak primer. Krmila v redu. Brzino ima kar lepo. S polovičnim plinom osemdeset. Zdaj pa lepo počasi. Pa sled bo treba malo zмести. Za vsak primer. Asfalt. Avto nasproti. Vse v redu. Kot namazano. Mislili so, da me bodo. Pa so prezeleni. Majhna luknjica v načrtu — in vse jim je propadlo. Kako se zdaj gledajo! Še stepli se bodo. Vojna med generacijami. Starčevska otročjost. Ha. Ali je Ela doma? Luči za mano. A tam gre par po pločniku. In za njim še eden. Prvi moški je oficir.

Prima. Zavrl sem, vozil sem čisto počasi. Gledal sem v zrcalce pred sabo. Ali so to — oni? Mimo je zdrsnila limuzina. Vse v redu. Naprej.

Najprej grem domov. Voz pustim nekje v bližini, skrijem ga na kakšno dvorišče. Tedaj je pripeljal nasproti avtomobil. Zmanjšal je brzino. Oho, milica. A videl sem jih prepozno. Sicer pa — zakaj bi se prenaglil. Morda bi bilo najboljše, da vse popišem? Voz za menoj. Prehiteva. Spej milica. Desno predme — in rdeča luč: stoj. Ustavil sem. Izskočili so štirje miličniki. Eden je imel celo brzostrelko v rokah. Obkolili so me. Dva pri vratih. Eden z brzostrelko, uprto vame. Kaj pa je to? V hipu me je prešinila strašna misel: tudi to so oni, preoblečeni. Vozniško dovoljenje. Nimam. Povedati vam moram... Prometno knjižico. Čakajte, morda je tukaj v predalčku. Roke k sebi! Izstopite. Izstopil sem. Poslušajte... Roke gor! Prosim! Kaj pa je? Roke gor. Kje imate orožje? Orožje? Kakšno orožje neki. Naglo so me preiskali. Iz žepa so mi potegnili — revolver. Imate orožni list? To ... to sploh ni moje orožje... Ni vaše? Miličnik mi je pomolil revolver pod nos. Vraga — saj to je bratov revolver. Ni vaše? Je... morda... čakajte... Ali je avto vaš? Ne. Čigav pa je?

To je cela zgodba... Aha. Koliko ste popili? Pustite zdaj to... To je dolga zgodba... In kje ste pustili žensko? Tisto, ki ste jo vrgli iz avtomobila? Nobene ženske nisem vrgel iz avtomobila. Čakajte... Kaj pa je to? Pomolili so mi žensko torbico pod nos. Čigava pa je ta prazna torbica? Pojma nimam. Pojdite z nami. Poslušajte. Pomagati mi morate... Saj vam bomo pomagali. Kar z nami. Ne upirajte se. Molčite. Se bo že vse izkazalo. Ali veste, kaj so huligani? Podtaknili so mi... Že prav. Že prav. Naprej. V avto. Na odvzem krvi.

Strahovito nesrečno naravo imam. Kadar imam občutek, da se mi godi krivica, onemorem, zaprem se vase, celo na smeh mi gre. Vzeli so mi kri. Zaslišali so me. Dali so me v celico za iztreznitev pijancev. Čedna družba. Naslednje opoldne so me izpustili. Šel sem domov.

Ela je sedela v kuhinji. Ko me je zagledala, me je sprva osuplo pogledala, rekla pa ni nič. Odmaknila se mi je z namršenim čelom. Nič se ne boj, Ela, sem rekel, nič ti ne bom storil. Včasih ni mogoče nič storiti. — Poglej se, kakšen si, je pripomnila mirno. Pogledal sem se v ogledalo. A tako. Črno oko. Strjena kri na ustnicah. Res sem lepo izgledal. In tak sem hodil po ulicah. Opoldne. Zato so me ljudje pogledovali tako čudno. V oknu je ždel siv, pust dan.

Ela, ali si res imela nekaj z nekim črncem? Kakšnim črncem? — Ali poznaš kakšnega črnca? — Črnca? ... Ah, lani... Da, lani. — Lani sem spoznala dva iz Gane. Študirata. — Si hodila s katerim? — Hodila? Enkrat smo bili v družbi, v slaščičarni. Pogovarjali smo se.

Bilo nas je veliko. Zakaj? — Kaj pa moja pištola? — Kakšna pištola? Tvoja? A ni notri? — Ni. Si jo imela kdaj v rokah? — Pa kaj pomeni to izpraševanje? — Si jo imela kdaj v rokah? — Morda enkrat, dvakrat. Prijela, pogledala, položila nazaj. Zakaj?

Oba sva gledala v sivi dan na oknu. Tu pa tam sva se ošinila s pogledi. Bila je resna, skoraj čemerna. V meni je drgetalo nekaj drobnega, otroško žalostnega. In vendar sem se smehljaj. To ji je bilo posebno zoprno. Vedel sem, da imam popolnoma napačen izraz v obrazu. Čutil sem, da vse to ne vodi nikamor. Nesrečna narava. Kakršno je v precejšnji meri podedovala tudi Ela. Oba sva bila zaprta vase kakor dve školjki, ki se dasta razbiti, odpreti se pa ne dasta. Oba sva imela občutek, da se nama godi krivica, a vsakemu svoja, velika, nezaslišana, neodpušljiva. Kakor da trpiva, ker se morava pogovarjati.

Kaj pa rokopis mojega prevoda? Kdo ga je bral razen tebe? Tu je pogledala v tla. Tiho je odgovorila: Enkrat je bil eden tukaj... ko te ni bilo... Pa sva malo brala. Zakaj?

Kdaj si nazadnje videla Tonija? Tu se je le zdrznila. Roko si je položila na lice. Kako... kako pa veš... kako mu je ime? — Poznava se. On pravi, da si pred njim spala z nekim črncem. Samo — on, kot rasist — mu pravi 'črni fržolar'. — To pa ni rekel... — Rekel. Tebi pa pravi 'frklja krompirjeva', če se ne motim.

Molčala je. Mirno je potem vprašala: Kdo te je udaril? — Oh, bil sem v prijetni družbi. Toni, pa Šerif, Tereza, Mirč, Pedro, pa Senja... oziroma Bučka... Tako sem našteval z rahlo posmehljivostjo. Zaradi tega posmeha je priprla oči. In... zakaj si me vprašal zaradi pištole? — Ukradli so jo. Kdaj si bila nazadnje s Tonijem? — To vendar ni važno.

Njej torej vse to ni bilo važno. Tudi jaz sem govoril, kakor da mi vse skupaj sploh ni važno. Zasmehal sem se, zavzdihnil in se naslonil nazaj. »Zelo všeč mu je bila tista zgodba o solni kislini, tam... v tekstu, ki ga prevajam.« Zazdehal sem in pripomnil, kakor bi govoril sam zase: Lepo si zabredla, Ela.

Namignila je na moje oko. In — tole imaš od njih? Pokimal sem. Seveda, mi smo se včasih bili eden proti enemu, včasih sem se bil z dvema, tudi s tremi. A zdaj gredo vsi na enega, in še s triki. Obnebje junakov je propadlo, prišlo je obnebje klovnov. Hočeš, da ti povem vso zgodbo? — Morala bom iti v trgovino. — Zdaj ne boš šla nikamor. Zdaj boš poslušala hecno zgodbo. — Vstala je. Sedi! Nejevoljno je sedla nazaj. Gledala je v okno. Jaz pa njej naravnost v obraz. Počasi, mirno in celo s šaljivostjo sem ji pripovedoval vse po vrsti, kako je

bilo. Zdaj zdaj bo sklonila glavo. Zdaj zdaj bo izbruhnila v jok. Zdaj zdaj si bo pokrila obraz z dlanmi. Nič takega se ni zgodilo. Nepremično je gledala v okno.

Ali imaš Tonija rada?

Brez odgovora. Vstal sem in si umival obraz. Obtožil sem se zaradi Senje. Niti besede ni rekla. Skozi sivino se je začelo prebijati sonce. Vsak čas bo posijalo sonce skozi kuhinjsko okno. Zunaj je huda odjuga. Čedalje bolj kaplja od streh, žubori, zveni. Čez noč bo pomlad. Tisti čudni, nemirni čas, ko vse začenja živeti na novo. Vse, česar zima ni pobrala.

Ela je vstala in šla v trgovino. Nakup. Ostal sem sam. Sedel sem ob mizi in s prsti rahlo bobnal po njej. Zalotil sem se, da mrmram predse. Živci. Bedasto. Skuhal sem si kavo.

Čisto pravo sonce je sijalo v oknu. V tem času se začno baje pretakati sokovi pod skorjo dreves. Tudi takih, ki so na njihovih vejah že viseli obešenci.

Petnajst dni zapora nepogojno. Avtomobil je bil ukraden. Vendar so mi verjeli, da ga nisem ukradel jaz. Napravil sem pa vrsto prekrškov — in to v času, ko je toliko prometnih nesreč. O sporu s huligani sem govoril čisto pavšalno. Niti pravega opisa nisem podal. Nisem mogel mešati Ele v vse to. S svojo redkobesednostjo sem ujezil sodnika.

Ela živi svoje življenje, jaz svoje. Vse je na videz v lepem redu. Vsak ima svoje delo, svoja pota. Nekaj časa sem pričakoval, da bo proti večeru stopila v mojo sobo in začela pogovor, ki bo pripeljal do nekih pojasnitev, bil sem pripravljen, da se pošalim, da se raznežim. Zdaj vem, da tega ne bo. Zmeraj bo vse v redu — in zato nikoli več ne bo nič v redu. Ker je življenje tako, ker sem jaz tak, ker je ona taka. Kakšna je razlika med optimistom in lopovom? vprašujejo Angleži. Še sem se videl s Tonijem, Šerifom in Pedrom, v točilnici, kamor zahajajo. Bili so presneto molčeči. Jaz pa sem se delal, ko da mi je vse skupaj smešno. »Premislite kdaj tisto stvar, fantički. Jaz se ne bom šel privatne vojne z vami. Milici vas nisem dal, ker nočem, da bi se v zaporu naučili še kaj lepšega. Vaš načrt je bil po svoje zanimiv. Dobil sem petnajst dni in jih bom odsedel. Pazite pa, da se ne srečate več z mano. Ker bi bili potem strašno trudni. Kadar pa prevzimate svet, se spomnite name.« Smehljal sem se jim. In to jim je bilo verjetno najmanj razumljivo. Na misel mi je prišlo celo, da bi jim kupil žganje. A zadržal sem se. Pretiravanje ni nikoli dobro. In nekaj red mora vendar biti.

Pomlad v zaporu. Naj končam. Kadar prevzamejo svet trudni bogovi, bo prišlo v to hišo še veliko ljudi. In takrat se bomo pogovarjali o naših zablodah, o neodgovorjenih vprašanjih, o svetu, ki smo ga hoteli ustvariti, o industrializaciji in pomanjkanju lopat za čiščenje naših cest. O odrešilnih idejah in pomanjkanju moralke za dnevno rabo.

IZBOR IZ SODOBNE NEMŠKE POEZIJE

(Konec)

Gerhard Neumann

NE

Štej ceste od sebe
do mene:
v kotih te pesti veter.

Zavihaj si ovratnik —
ne bo te obvaroval,
zakaj na sebi nimaš drugega
kakor šepet
od včeraj.

Hišna veža je bolj črna kot smola,
s katero je nekoč sovražnik
oblival sovražnika.
Nikoli več ne vstopi.

Odvrti rožljajoče ključ
čez ramo —
na kamniti rob pod napušč
in les, ki ne sprejema trkanja.

LUC

Izvrženo sonce, pokline, ki se ne vidijo,
jasnina bo osmodila les in vrvi.
Beg
pred naskokom listja nas ne osvobaja.